

Stockholm
2019-05-22

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar från Lika Unika om "Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige" Ds 2019:4

DNR: Ku2018/02102/DISK

a) Inledning och sammanfattning

Lika Unika avger här remissvar i en av de frågor som vår organisation har prioriterat under många år: Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige.

Lika Unika avstyrker utredningens förslag att institutionen blir myndighet under regeringen. Vår bedömning är att ett verkligt oberoende kräver en annan placering. Lika Unika förordar att riksdagen blir huvudman för institutionen.

Lika Unika tillstyrker i stort utredningens förslag i övrigt och vår förhoppning är att regeringen i beredningen tar tillvara våra övriga synpunkter.

Med utredarens förslag inrättas äntligen den oberoende mekanism som Sverige har åtagit sig att ordna vid ratificeringen av FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Frågan har tagit oacceptabelt lång tid att bereda, inte minst med tanke på att Sverige ratificerade CRPD år 2008 och utifrån att konventionen förutsätter att en mekanism finns på plats när konventionen börjar gälla för konventionsstaten.

Lika Unika tillstyrker utredningens förslag på den punkten.

Lika Unika vill framhålla att FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har två artiklar, 4,3 och 33.3, som syftar till att konventionsstaterna aktivt ska involvera personer med funktionsnedsättning och deras organisationer i beslutsprocesser och i övervakningen av konventionen. Det är angeläget att det genomsyrar all verksamhet i MR-institutionen.

Ska det vara möjligt måste också MR-institutionen vara tillgänglig, såväl fysiskt som när det handlar om kommunikation och information. Vi framhåller också nedan att institutionen verkligen måste agera föredöme i att anställa personal med mångfald som utgångspunkt, där personer med funktionsnedsättning tydligt ingår.

b) Synpunkter på utredningens förslag

4. Institutionens uppdrag och uppgifter

4.2. Nationell mekanism enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lika Unika delar utredarens bedömning att MR-institutionen ska utgöra den oberoende mekanism som slås fast som ett åtagande i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utredarens argumentation, att dessa rättigheter inte är en särskild fråga utan måste ses som en helhet tillsammans med andra rättigheter, är viktig. Det förtar dock inte behovet av att Sverige får en vass övervakning av hur FN-konventionens rättigheter förverkligas.

Utredaren anför i avsnittet att det åligger institutionen att säkerställa att den uppfyller kraven enligt CRPD. Här framhåller utredaren artikel 33.3 som markerar vikten av det civila samhällets engagemang och att *”särskilt personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem, ska involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.”*

Lika Unika vill med kraft understryka denna del i utredningens texter. Det är också något som måste vara genomgående i uppbyggnaden av institutionen. (se vidare under punkt 6, om styrelse och råd)

4.3 Institutionens närmare uppgifter

Utredarens förslag innebär att MR-institutionen inte ska ha uppdrag att pröva enskilda klagomål. Lika Unika menar att institutionens uppdrag att främja, skydda och övervaka mänskliga rättigheter på nationell, regional och lokal nivå är en ovärderlig förstärkning av det svenska MR-arbetet.

Det är utan tvekan nödvändigt att stärka enskildas möjligheter att få sina rättigheter prövade i domstol. Lika Unika menar att sådana reformer kan arbetas fram i särskild ordning. Utredaren anför att MR-institutionen dock inte är förhindrad att utifrån uppgifter från enskilda inleda undersökningar på systemnivå inom ett visst område. Lika Unika vill understryka nödvändigheten av detta.

En förutsättning som utredaren anger är att det i uppgifterna till institutionen handlar om att utgå från folkrättsligt bindande åtaganden. Lika Unika delar den uppfattningen men vill betona vikten av också andra betydelsefulla avtal och överenskommelser måste kunna omfattas av institutionens främjande, skyddande och övervakning av mänskliga rättigheter.

Ett sådant exempel är FNs hållbarhetsmål i Agenda 2030. Här har Danish Institute for Human Rights visat¹ att de 17 målen och 169 delmålen till över 90 procent är kopplade till konventioner och internationell rätt om mänskliga rättigheter. Agenda 2030 är exempel på ett globalt styrdokument som engagerar hela samhällen och därmed har en avgörande påverkan på hur mänskliga rättigheter kan omsättas i verklighet. Därför är ett utrymme för MR-institutionen att också kunna granska

¹ <https://www.humanrights.dk/our-work/sustainable-development/human-rights-sdgs>

Sverige arbete med sådana områden viktigt.

4.4. Institutionens årsrapport

Lika Unika ser det mycket positivt att utredningen föreslår att institutionen får skyldighet att senast den 1 april varje år lämna en rapport till regeringen om sin verksamhet och sina iakttagelser av utvecklingen på de mänskliga rättigheternas område. I motivtexten anförs att rapporten kan få spridning och att *”Ansvarigt riksdagsutskott, i det här fallet konstitutionsutskottet, kan givetvis även välja att arbeta med rapporten på olika sätt.”*

Lika Unika välkomnar en sådan ordning där rättighetsfrågor får återkommande uppmärksamhet i riksdagen. Vi har inte heller något att invända mot att ett ansvarigt utskott, i det här fallet Konstitutionsutskottet, anges som mottagare. Det är samtidigt angeläget att rapporteringen från Människorättsinstitutionen används brett, i samtliga relevanta politikområden.

Lika Unika menar att alla riksdagsutskott i sin ordinarie verksamhet måste ta tillvara Människorättsinstitutionens rapporter så att brister i rättigheter som institutionen uppmärksammar används som ett viktigt underlag i de politiska beslutsprocesserna.

5. Institutionens organisationsform och placering

5.1.3. Institutionens verksamhet ska bedrivas i myndighetsformen

Lika Unika avstyrker utredningens förslag att institutionen placeras som ny myndighet under regeringen och förordar en placering som ny myndighet under riksdagen.

Precis som utredaren anför är placeringen inte enbart till för ett formellt organisatoriskt oberoende. Det handlar också om att den ska uppfattas som oberoende. Lika Unika menar att en placering under regeringen är ytterst problematiskt och det är också vår bedömning att oberoendet som är viktigt i sig men också ett krav genom FNs Parisprinciper inte alls garanteras med den lösningen.

Lika Unika har i engagemang i Nätverket för en svensk MR-institution deltagit i samtal och överläggningar med bland andra Konstitutionsutskottet i riksdagen. Där har vi fått del av utskottets bedömningar som senare har lett till att man lämnat ett tillkännagivande till regeringen. Vår uppfattning är att kravet på institutionens oberoende från regeringen måste vara överordnad de mer organisatoriska tveksamheter till placering under riksdagen som utskottet har anfört.

5.2 Inrättande av MR-institutionen vid en befintlig myndighet eller som ny myndighet

5.2.2 Institutionen ska inrättas som en ny myndighet

Lika Unika vill understryka vikten av att en oberoende MR-institution skyndsamt

etableras som en ny myndighet under riksdagen, med uppdrag att främja, skydda och övervaka mänskliga rättigheter i Sverige. Den ska, som också regeringen har angett i utredningsdirektiven, byggas upp och organiseras så att den kan få den A-status av internationella organ som vi menar är nödvändig.

MR-institutionen föreslås utgöra den mekanism som ska främja, skydda och övervaka rättigheter för personer med funktionsnedsättning enligt FN-konventionen (CRPD). Att Sverige inrättar denna viktiga funktion, som varit ett åtagande sedan ratificeringen år 2009, är hög tid.

Lika Unika delar och vill verkligen lyfta fram utredarens bedömning: *"Utredaren anser sammanfattningsvis att det varken är förenligt med Parisprinciperna eller lämpligt att placera MR-institutionen inom en befintlig myndighet."* (Sid 93)

6. Institutionens ledning, organisation och namn

6.2.4 Styrelsens sammansättning och utnämning

Lika Unika menar att sammansättning av styrelsen måste avgöras av de uppdrag som institutionen ska arbeta med. Det är dels att vara nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige men också utgöra oberoende mekanism för att främja, skydda och övervaka rättigheter enligt CRPD artikel 33.2. Artikel 33.3 i samma konvention tar upp funktionshinderrörelsens medverkan i övervakningen och anger att denna involvering handlar om personer med funktionsnedsättning *"genom de organisationer som företräder dem"*.

Det är därför vår uppfattning att MR-institutionens styrelse, utifrån det särskilda uppdraget att utgöra oberoende mekanism enligt CRPD artikel 33.2, ska ha styrelserepresentation från funktionshinderrörelsen.

Lika Unika tillstyrker utredningens förslag beträffande styrelsens sammansättning och utnämning under förutsättning att förslaget ändras så att styrelsen har representation från funktionshinderrörelsen och därmed också kompetens i frågor som berörs av uppdraget att utgöra en oberoende mekanism enligt CRPD.

6.3.2 Rådet för de mänskliga rättigheterna

Lika Unika tillstyrker att ett råd inrättas för att fungera som resurs i institutionens arbete och tillstyrker samtidigt det särskilda förslaget att det inom rådet ska finnas kompetens i fråga om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Lika Unika understryker vikten av att det sker genom representation från funktionshinderrörelsen.

Lika Unika konstaterar att utredaren har en argumentation med innebörden att rådets sammansättning inte ska kopplas till att ledamöterna är bundna till någon organisation. Vi menar att det inte är en acceptabel "regel" utifrån det åtagande Sverige har enligt CRPD.

För rådet måste samma sak gälla som för styrelsen, som behandlas ovan. Konventionens artikel 4.3 lyfter fram aktiv involvering av funktionshinderrörelsen som genomgående för hela konventionen. Artikel 33.3 tar upp funktionshinder- rörelsens medverkan i övervakningen och anger att denna involvering handlar om personer med funktionsnedsättning ”*genom de organisationer som företräder dem*”.

6.5. Institutionens namn

Lika Unika tillstyrker förslaget att MR-institutionen ges namnet *Sveriges nationella institution för mänskliga rättigheter*.

7. Befogenheter, personuppgiftsbehandling och sekretess

7.1.2 En skyldighet att lämna uppgifter om åtgärder och att komma till överläggningar

Lika Unika vill särskilt uppmärksamma den del under avsnittet som handlar om att institutionen ska kunna begära av exempelvis kommuner och landsting att lämna ut uppgifter samt att komma till överläggningar.

I utredningen på sidan 46 skriver utredaren:

”En stor del av arbetet med att säkerställa konventionsefterlevnaden sker dock i praktiken på regional och lokal nivå. Arbetet med mänskliga rättigheter måste därför vara en del i det reguljära arbetet inom kommuner och landsting samt hos privata aktörer som fullgör uppgifter inom den offentliga verksamheten.”

Lika Unika menar att det är oerhört angeläget att MR-institutionen får uppdrag och befogenheter som i någon mån kan väga upp de negativa effekter av Sveriges kommunala självstyre som utan tvekan gör att rättigheter inte kommer människor till del lika över landet. Vi vill påminna om FN-kommitténs granskning och därefter rekommendationer år 2014 av hur Sverige lever upp till FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Kommittén konstaterar att: *Det finns en allvarlig skillnad mellan konventionsstatens politik och kommunernas politik när det gäller att genomföra konventionen.*

Sverige har ratificerat CRPD och andra konventioner utan några förbehåll för det kommunala självstyret. Mänskliga rättigheter måste gälla lika för alla och där behövs verkligen ett offensivt arbete i institutionen.

8. Ikraftträdande

Lika Unika tillstyrker förslaget om inrättande av Sveriges nationella institution för mänskliga rättigheter från den 1 januari 2021. Vi vill samtidigt markera att några ytterligare förseningar när det gäller att inrätta MR-institutionen eller den del av MR-institutionen som utgör mekanism i övervakningen av CRPD inte är acceptabelt.

9. Frågor för framtiden

Departementsskrivelsen tar upp fyra angelägna frågor för framtida utredningar eller för hantering i uppföljning av institutionen. I en skrivelse som Nätverket för en svensk MR-institution har sänt till aktuella remissinstanser betonas att detta är frågeområden som måste tas på stort allvar och leda till en utveckling av arbetet med mänskliga rättigheter. Om detta inte görs kommer arbetet att bli väsentligt svagare än vad som krävs.

Nätverket skriver: "Särskilt viktigt är frågan om grundlagsreglering. Sverige behöver ett grundlagsskydd för institutionen och dess arbete med mänskliga rättigheter. Ett grundlagsskydd tar relativt lång tid att inrätta, och nätverket anser därför att institutionen bör starta med förankring i lag, men att ett arbete påbörjas snarast för att grundlagsskydda institutionen. Med ett grundlagsskydd blir institutionen svårare att lägga ned vid förändrat politiskt läge.

Nätverket ser en repressiv utveckling i Sverige, Europa och globalt, där mänskliga rättigheter kränks och det kommer bli än mer viktigt att ha en oberoende nationell institution som granskar alla aktörer i Sverige, även riksdag och regering, samt statliga myndigheter, ombudsmän och privata aktörer.

Beträffande de tre övriga punkterna om överflyttning av Diskrimineringsombudsmannens främjandeuppdrag, Amicus Curiae som verktyg i rättsväsendets arbete att säkra mänskliga rättigheter och en redovisningsskyldighet av MR-arbetet till riksdagen kan nätverket inte nog betona vikten av att de delarna tillförs Människorättsinstitutionen efter ett nödvändigt utredningsarbete.

Nätverket förordar att regeringen skyndsamt inleder en process för att grundlagsbefästa Människorättsinstitution en parallellt med att man inrättar Människorättsinstitutionen genom lag."

Lika Unika föreslår att nätverkets framförda synpunkter beaktas i ärendets beredning.

10. Konsekvensanalys och kostnadsberäkning

10.1.3 Utredarens bedömning av kostnaderna för MR-institutionen

Lika Unika vill framhålla vikten av att MR-institutionen ges tillräckliga och långsiktiga resurser för att kunna fullgöra sina uppdrag. Eller som utredaren formulerar det: "*Enligt Parisprinciperna ska en MR-institution ha tillräcklig finansiering för att kunna bedriva sitt arbete effektivt och vara oberoende av regeringen.*"

Lika Unika vill betona att resurser för uppdraget också måste gälla för institutionens funktion som oberoende mekanism enligt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi har inte någon uppfattning om något exakt

belopp utifrån detta. En rimlig utgångspunkt anger dock Lika Unika och Funktionsrätt Sverige i en skrivelse till utredaren den 11 april 2018². Där gör vi en jämförelse med Danmark.

”I Danmark med 5,7 miljoner innevånare arbetar fyra anställda och två studenter med CRPD. Det skulle motsvara minst 7 personer med kompetens om CRPD utifrån människorättsmodellen i Sverige.”

Lika Unika menar inte att detta är en exakt uppgift om resursbehovet men uppmanar regeringen att tillse att anslagen är tillräckliga för uppdraget och att detta även inkluderar uppdraget som oberoende mekanism enligt CRPD.

10.2 Finansiering

Utredningens förslag utgår från att redan budgeterade medel om 15 miljoner kronor kompletteras med ett tillskott från andra relevanta utgiftsområden på i snitt 4,7 miljoner kronor. Lika Unika vill här understryka att huvudprincipen måste vara att nya resurser tillförs för inrättandet av MR-institutionen, inte en finansiering genom att redan angelägna insatser på MR-området, som är viktiga alldeles oavsett institutionen, får minskade anslag.

Lika Unika tar nedan upp en övrig punkt i vilken vi framhåller att en institution som arbetar för mänskliga rättigheter måste ha högsta möjliga ambitioner när det gäller att vara tillgänglig för alla. Utredningen berör inte detta i några texter eller förslag, vilket är mycket olyckligt. (Se *vår kommentar nedan*).

Lika Unika menar att det är viktigt att MR-institutionen tillförs extra resurser för att kunna hålla högsta möjliga tillgänglighet.

c. Övriga förslag och kommentarer

1) En föredömligt tillgänglig MR-institution

* Lika Unika vill verkligen lyfta fram frågan om tillgänglighet, såväl fysisk tillgänglighet som kommunikation och information som handlar om MR-institutionens verksamhet. En institution som arbetar för mänskliga rättigheter måste ha högsta möjliga ambitioner när det gäller att vara tillgänglig för alla. Det är tyvärr inte belyst i utredningen.

En MR-institution värd namnet måste finnas i lokaler som är tillgängliga fysiskt, också för personer med olika funktionsnedsättningar. Man måste kräva att institutionen har information och kommunikation också för den som har en synnedsättning, fungerande teleslingor i möteslokaler och en fungerande tolktjänst som fungerar för döva, hörselskadade och för personer med dövblindhet.

---

² <https://www.likaunika.org/En-oberoendeMR-institution.html>

* Universell utformning borde vara något som MR-institutionen blir pionjär i. Med utgångspunkt i FN-konventionen, genom beslut i riksdagen som inriktning för att nå det nationella målet för funktionshinderpolitiken och som förslag från styretredningen om funktionshinderpolitiken kommer detta område att utvecklas de kommande åren. Lika Unika menar att MR-institutionen här ska ligga i framkant bland offentliga aktörer.

* Lika Unika menar att det är självklart att MR-institutionen i sin verksamhet ska leva som man vill lära andra. Det måste också handla om att i rekryteringar av anställda och befattningshavare med ett mångfaldsperspektiv. För oss är det självklart att MR-institutionen ska vara ett föredöme och ha tydliga strategier och planer för att anställa och engagera personer med funktionsnedsättning i verksamheten.

2. Arbetet i den del av MR-institutionen som utgår mekanism enligt artikel 33,1 i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lika Unika påminner regeringen om en tidigare framförd synpunkt som vi framfört. Den berör de delar av MR-institutionens arbete i egenskap av att man är utsedd som oberoende mekanism enligt artikel 33,1 i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

FN-kommittén har tillsammans med Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) arbetat fram särskilda guielines för en människorättsinstitutions arbete med att främja, skydda och övervaka rättigheter i CPRD. Lika Unika menar att dessa "*Guidelines on Independent Monitoring Frameworks and their participation in the work of the Committee*" är en värdefull grund för att bygga upp funktionen på bästa sätt.

Här vill vi samtidigt understryka det som nämnda guideline tar upp: "*in particular persons with disabilities and their representative organisations, shall be involved and participate fully in the monitoring process.*"³

Mia Modig
Ordförande för Lika Unika

---

³ IDA: <http://www.internationaldisabilityalliance.org/blog/un-committee-rights-persons-disabilities-closes-its-16th-session>

Om Lika Unika

Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Medlemsorganisationer:

- Förbundet Sveriges Dövblinda, FSDB,
- Hörselskadades Riksförbund, HRF,
- Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, RBU,
- Synskadades Riksförbund, SRF,
- Sveriges Dövas Riksförbund, SDR.

Kontaktuppgifter Lika Unika:

Handläggare: Peter Andersson Lika Unika

Telefon: 070-768 27 86, e-post: peter.andersson@likaunika.org

E-post: info@likaunika.org

Ordförande: Mia Modig